

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
AKADĒMISKĀS BIBLIOTĒKAS
STARPNOZARU PĒTNIECĪBA

GRĀMATA ZĪME KRĀSA

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
AKADĒMISKĀS BIBLIOTĒKAS
STARPNOZARU PĒTNIECĪBA

GRĀMATA ZĪME KRĀSA

GRĀMATA. ZĪME. KRĀSA. Sast., zin. red. I. Kivle. Rīga: LU Akadēmiskais
apgāds. 2020. 143 lpp.

Rakstu krājums publicēts ar Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu padomes
2020. gada 21. februāra lēmumu, protokols Nr. 4.

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**

Krājumā izmantoti Latvijas simtgadei veltītās Latvijas Universitātes
77. Starptautiskās zinātniskās konferences, LU Akadēmiskās bibliotēkas
Starpnozaru pētniecības centra
konferences “GRĀMATA. ZĪME. KRĀSA” referāti, kas lasīti divās sēdēs:
2019. gada 26. martā – “Atstātās zīmes grāmatās”, 2019. gada 27. martā –
“Grāmata zīmēs un krāsās”.

Sastādītāja un zinātniskā redaktore *Dr. phil.* Ineta Kivle

Zinātniskie recenzenti:
Dr. phil. Raivis Bičevskis
Dr. philol. Beata Paškevica

Literārā redaktore Vita Aišpure
Angļu tekstu redaktore Edīte Muižniece
Tulkotāja no spāņu valodas Inguna Miļūna
Korektore Ruta Puriņa
Dizainu un maketu veidojusi Andra Liepiņa

Par attēlu autortiesībām atbild rakstu autori.

Vāka un nodaļu sākuma noformējumā izmantotas Ingunas Miļūnas gleznas.

- © LU, LU Akadēmiskā bibliotēka, LU Akadēmiskās bibliotēkas Starpnozaru pētniecības centrs, 2020
- © Autori: Austra Avotiņa, Jana Dreimane, Daina Gulbe, Sandija Iesalniece, Gunta Jaunmuktāne, Ineta Kivle, Ināra Klekere, Maija Krekle, Lilija Limane, Gatis Vanags, Kristīne Zaļuma, 2020
- © Tulkojums no spāņu valodas un gleznas: Inguna Miļūna, 2020

e-ISBN 978-9984-844-07-7

Saturs

Ineta Kivle	
Priekšvārds	5

Horhe Luiss Borhess	
Grāmata (tulkojums no spāņu valodas: Inguna Miļūna)	9

1. daļa

ATSTĀTĀS ZĪMES GRĀMATĀ

Daina Gulbe	
Grāmatas piederības zīmes gadsimtu gaitā Latvijas Universitātes Akadēmiskajā bibliotēkā	15

Maija Krekle	
Ieraksti Misiņa bibliotēkas grāmatās – laikmeta un cilvēku raksturotāji	28

Kristīne Zaļuma	
Nējaušas satikšanās Bikstos: grāmatās atstātās liecības	36

Jana Dreimane	
Grāmatas ar pilnīgas slepenības zīmogiem – aukstā kara liecības Latvijas bibliotēkās	47

2. daļa

GRĀMATA KRĀSĀS UN ZĪMĒS

Gunta Jaunmuktāne	
Ilustrācijas 20. gadsimta pirmās puses (līdz 1940. gadam) Latvijas grāmatniecībā	67

Gatis Vanags	
Kārlis Sūniņš – grāmatu ilustrators un burtu dizainers	83

Lilija Limane	
Populāro latviešu grāmatu bilžainie vāki 19. gadsimta otrajā pusē	94

Austra Avotiņa	
<i>Liber Meus</i> . Pēterim Upītim 120	106

Ināra Klekere

Attēlu izcelsme un funkcijas Livonijas aprakstā

Sebastiāna Minsterā "Kosmogrāfijas" 16. gadsimta izdevumos 114

Sandija Iesalniece

Audiogrāmatas dažādie ķermeņi, noformējums un dizains,

tā autonomija vai sinerģija ar grāmatu: Gintera Grasa

"Im Krebsgang", Ernsta Jandla dzeja, Bila Klintonā "My Life" 124

Ineta Kivle

Summary 135

Annotations 136

Autori 142

Ieraksti Misiņa bibliotēkas grāmatās – laikmeta un cilvēku raksturotāji

Atslēgvārdi: Jānis Misiņš, latviešu literāti, Kārlis Egle, bibliotēka, veltījumi.

Misiņa bibliotēkā glabājas milzīgs un joprojām neizskaitīts daudzums grāmatu ar dažādiem ierakstiem. Mans pētījums veltīts, manuprāt, interesantākajiem no tiem – veltījuma ierakstiem.

Misiņa bibliotēka arvien ir bijusi daudzu latviešu kultūras cilvēku pulcēšanās vieta. Jau no tiem senajiem laikiem, kad Jānis Misiņš (1862–1945) no Lejasciema pārnāca dzīvot un strādāt uz Rīgu, viņa grāmatu krātuvē pulcējās latviešu rakstnieki, kas te atrada patiesi aizraujošas literārās bagātības un ieinteresētu un erudītu sarunu biedru – šo bagātību saimnieku. Misiņa veikalā – grāmatu krātuvē Daugavmalā, Kārļa ielā, tāpat mazāk zināmajā Pārdaugavas veikalā Jelgavas ielā bieži ciemiņi bija dzejnieki Vilis Plūdons (1874–1940), Jānis Poruks (1871–1911), literatūras pētnieks Teodors Zeiferts (1865–1929), rakstnieks Augusts Deglavs (1862–1922), kā arī citi latviešu kultūras darbinieki.

Viņi papildināja Misiņa grāmatu krātuvī ar savām jaunizdotajām grāmatām un ierakstīja tajās sirsnīgus veltījumus, augsti novērtējot arī Misiņa grāmatu krājēja darbu. “Mūsu grāmatotēvs”, “godātais latviešu literatūras krājējs” ir patiesi dziļas cieņas pilni vārdi. Vilis Plūdons 1910. gadā izdotajā “Latvju literatūras vēsturē” ierakstījis: “Savam mīļajam biedrim J. Misiņam Sarakstītājs.”¹ 1911. gadā grāmatā “Fantāzija

par puķēm” dzejnieks veltījumu ir paplašinājis: “Savam mīļajam, labajam biedrim, mūsu grāmatotēvam J. Misiņam.”² Par godāto latviešu literatūras krājēju, romāna “Rīga” pirmizdevumu dāvinot, Misiņu dēvē Augusts Deglavs.

Pēc Pirmā pasaules kara, kad bibliotēka atradās divos trīsistabu dzīvokļos Skolas ielā 25, gandrīz katrs latvju rakstnieks neatkarīgi no idejiskās un reliģiskās pārliecības uzskatīja par pienākumu savus jauniznākušos daiļdarbus dāvēt Misiņam, labi zinot, ka šī uzcītīgā cilvēka izveidotajā pilnīgākajā latviešu grāmatu krātuvē tās tiks saglabātas uz mūžiem. Veltījuma ierakstos epiteti ir visdažādākie: “manam sirdsdraugam” (Ivande Kaija; 1876–1942)³, “ļoti cienītam” vai arī “ļoti godātam bibliofilam” (Viktors Eglītis; 1877–1945)⁴, “mīļajam Jānim Misiņam” (Viktors Eglītis⁵), “latvju literatūras mecenātam” (Jānis Roze; 1878–1942)⁶. Proletariāta rakstnieks Leons Paegle (1890–1926) visās četrās dāvātajās grāmatās gan rakstījis lakoniski: “Misiņa kgm.”

Kā īpaši ievēribas cienīgus gribētos atzīmēt sešus veltījumus. Vispirms jau sirmā Kaudzītes

1 Ieraksts grāmatā: Plūdons, V. 1910. *Latvju literatūras vēsture*. Jelgava: L. Neimans. Inv. Nr. 3571.

2 Ieraksts grāmatā: Plūdons, V. 1911. *Fantāzija par puķēm*. Rīga: Saulīt-Melder apgāds. Inv. Nr. 21.718.

3 Ieraksts grāmatā: Kaija, I. 1921. *Sfinksa*. Rīga: Valters un Rapa. Inv. Nr. 174319.

4 Ieraksts grāmatā: Eglītis, V. 1921. *Kopotī raksti*. 17. sēj. Rīga: Leta. Inv. Nr. 167650.

5 Ieraksts grāmatā: Eglītis, V. 1921. *Dvēseles varā*. Rīga: Leta. Inv. Nr. 170345.

6 Ieraksts grāmatā: Roze, J. 1924. *Latviešu stenografija*. 4. izd. Rīga: Valters un Rapa. Inv. Nr. 119948.

Matiša (1848–1926) “sadraudzīgais” veltījums “Jauno “Mērnieku laiku”” pirmizdevumā 1924. gadā: “A.c. J. Misiņa kungam sadraudzīgi no sarakstītāja.”⁷

1927. gadā Tīrzmaliete (1876–1942) savu veltījumu Kopotu rakstu 1. sējumā izteikusi vienas dzejas rindās:

Kas savu dvēseli vēro,
Tas mācās likteņus –
Un milējot mūžīgi daiļo
Ver gaismas avotus.⁸

Izcilais latviešu komponists Jāzeps Vītols (1863–1948) 1935. gada 5. februārī dāvinājis J. Misiņam grāmatu “J. Vītols. Kopotas dziesmas” (kas iznākusi jau 1933. gadā) ar šādu ierakstu: “Mīļajam kaimiņam J. Misiņa kgm atpūtas brīžiem J. Vītols 5.II 1935.”⁹ Jācer, ka erudītais grāmatnieks izmantoja šo ieteikumu, jo jaunībā bija piedalījies III Vispārējos latviešu dziesmu svētkos (toreiz – Latviešu trešie vispārīgie dziedāšanas svētki) un notis drusku pazina, lai arī savas mīlākās dziesmas pierakstījumu notis 20. gadsimta sākumā uzticēja Emīlam Dārziņam...

Kad J. Misiņš lielā vecumā dēļ (viņam bija sešdesmit trīs...) savu bibliotēku nodeva Rīgas pilsētai un par Misiņa bibliotēkas pārzini izvēlējās Kārlis Egli (1887–1974), ne Egle, ne arī citi bibliotēkas darbinieki turpmākajos gados neaizmirsu savu patronu apsveikt lielākās un mazākās dzīves jubilejās. Dziļa cieņa un godbijība viņiem allaž bijusi pret grāmatu krātuves dibinātāju un izcilo latviešu kultūras darbinieku. Rabindranata Tagores Rakstu 2. sējumā, kas iznācis 1936. gadā, atrodams šāds ieraksts: “Mīļajam J. Misiņam 1936. gada 1. martā.

Tulkotājs K. Egle.”¹⁰ Savukārt Johana Volfganga Gētes “Romans elēģiju” 1941. gada izdevumā ir veltījums: “Bibliofilam Jānim Misiņam 80. dzimšanas dienā 1942. gada 25. aprīlī K. Egle un pārējie Misiņa bibliotēkas darbinieki.”¹¹

Desmit mēnešus pirms nāves, kara pēdējā vasarā, J. Misiņš saņēma divdesmittrīsgadīgā autora Alvara Zaiga (Valta Grēviņa; 1921–1961) grāmatu “Māņi” (1944). Jaunais cilvēks tajā ierakstījis: “Grāmatniecības krīvam Misiņtēvam autors 1944. g. jūnijā.”¹²

Cilvēks aiziet, viņa darbs paliek. Misiņa bibliotēkas darbinieki nenogurdināmā K. Egles vadībā turpināja attīstīt pilnīgāko latviešu grāmatu krātuvi, arvien jauni un jauni lasītāji iestaigāja ceļu uz mājīgajām Torņa ielas 3/5 telpām. Jauna rakstnieku paaudze atstāja savas esamības liecības, biežs viesis bibliotēkā bija Aleksandrs Čaks (1901–1950). Latviešu literāti pamazām izgāja plašajā pasaulē, tomēr neaizmirstot Misiņa bibliotēku, sarunvalodā sauktu vienkārši par Misiņiem. Jānis Veselis (1896–1962), piemēram, dāvinot sava darba “Dievu gulta” tulkojumu čehu valodā (1930), ieraksta: “Jāņa Misiņa bibliotēkai par piemiņu no Jāņa Veseļa. 2.V.1930.”¹³

Kad Misiņa bibliotēka pēc Otrā pasaules kara pārcēlās uz arhitekta Augusta Reinberga namu Skolas ielā 3, tā turpināja būt latviskās kultūras centrs par spīti tam, ka K. Egle tika atstādināts no direktora pienākumiem un pati bibliotēka vispirms pievienota jaundibinātajai Latvijas PSR Zinātņu akadēmijai, bet pēc tam arī tās Fundamentālajai bibliotēkai. Joprojām papildinājās veltījuma ierakstu skaits. Misiņa bibliotēku mīļējuši un apdzejojuši daudzi rakstnieki un dzejnieki, slavējuši literatūras, teātra un mūzikas zinātnieki, gandrīz visu Latvijas

7 Ieraksts grāmatā: Kaudzīte, M. 1924. *Jaunie “Mērnieku laiki”*. 1. d. Cēsis-Rīga: O. Jēpe. Inv. Nr. 245202.

8 Ieraksts grāmatā: Tīrzmaliete. 1927. *Kopoti raksti*. 1. sēj. Rīga: K. Brēķa kristīgu rakstu apgāds. Inv. Nr. 172402.

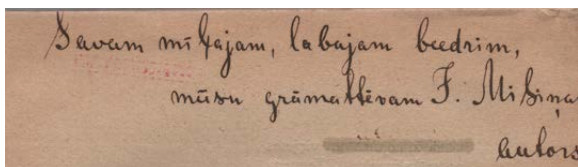
9 Ieraksts grāmatā: Vītols, J. 1933. *Kopotas dziesmas jauktiem, vīru un sievu koriem a capella*. Rīga: Latviešu skaņražu kopa. Inv. Nr. 84712.

10 Ieraksts grāmatā: Tagore, R. 1936. *Raksti*. 2. sēj., 2. iesp. Rīga: A. Gulbis. Inv. Nr. 84314.

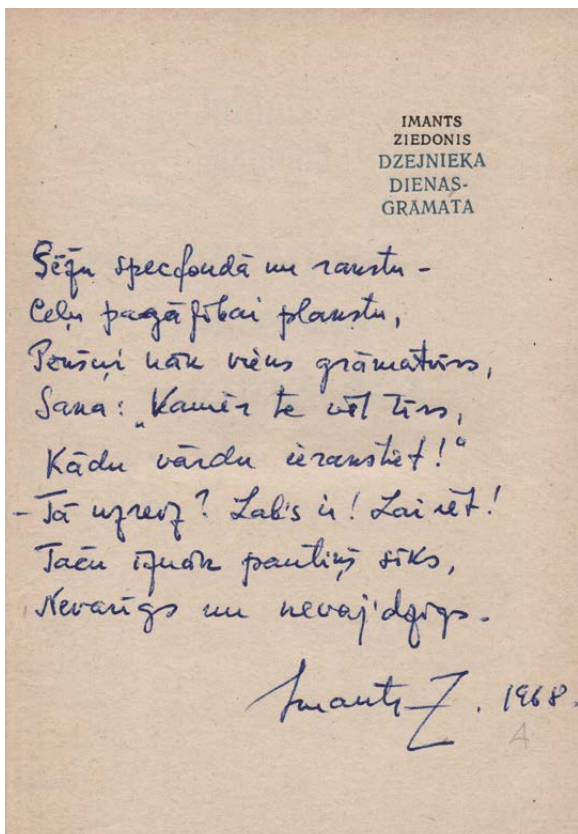
11 Ieraksts grāmatā: Gēte, J. V. 1941. *Romas elēģijas*. Rīga: Latvju Grāmata. Inv. Nr. 141.846.

12 Ieraksts grāmatā: Grēviņš, V. 1944. *Māņi*. Rīga: J. Alkšņa apgāds. Inv. Nr. 144.473.

13 Ieraksts grāmatā: Veselis, J. 1930. *Lužko bohu*. Praha: Šolc a Šimaček. Inv. Nr. 70.120.

1 Viļa Plūdoņa veltījums Jānim Misiņam

2 Imanta Ziedoņa ieraksts "Dzejnieka dienasgrāmata"

PSR tautas rakstnieku un dzejnieku veltījumus var atrast bibliotēkas grāmatās. Vilis Lācis (1904–1966), parakstoties "Zvejnieka dēla" tulkojumā igauņu valodā "Kaluri poeg" (1952), bijis lakonisks: "10.09.1952.: LPSR Zinātņu Akadēmijas Misiņa bibliotēkai."¹⁴ Savukārt Imants Ziedonis (1933–2013) 1968. gada pavasarī parāda savu zobgaļa dabu vairākos dzejījumos, kuri laikam gan nav ietverti nevienos kopotajos rakstos. "Dzejnieka dienasgrāmata" (1965) viņš ierakstījis:

"Sēžu specfondā un rakstu –
Ceļu pagājībai plakstu,
Pēkšņi nāk viens grāmatvīrs,
Saka: "Kamēr te vēl tīrs,
Kādu vārdu ierakstiet!"
Tā uzreiz? Labs ir! Lai iet!
Taču iznāk pantiņš siks,
Nevarīgs un nevaj'dzīgs.
Imants Z. 1968."¹⁵ 2

Savukārt krājumā "Zemes un sapņu smilts" (1961) atrodama šāda četrinde:

"Jūs, kas speciālā fondā
strādājat no stundas stundā, –
lai tiek saglabāts kā mīts
katrs senais puteklīts.
Imants Z. 1968."¹⁶

Pretenzijas uz mūžību ieraugāmas grāmatas "Sirds dinamīts" (1963) eksemplārā:

"Lielībā un dūšībā
gribu ieiet mūžībā,
jūs tad arī dūšīgi
glabājiet to mūžīgi.

Imants Z. 1968. gada maijā."¹⁷

14 Ieraksts grāmata: Lācis, V. 1952. *Kaluri poeg*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus. Inv. Nr. 57-5-73.

15 Ieraksts grāmata: Ziedonis, I. 1965. *Dzejnieka dienasgrāmata*. Rīga: Liesma. Inv. Nr. 142-2-65.

16 Ieraksts grāmata: Ziedonis, I. 1961. *Zemes un sapņu smilts*. Rīga: LVI. Inv. Nr. 197.012.

17 Ieraksts grāmata: Ziedonis, I. 1963. *Sirds dinamīts*. Rīga: LVI. Inv. Nr. 211.937.

Un ne jau tikai dzejā izpaudies tobrīd trīsdesmitpiecgadīgais kuplmataināis dzejnieks. Grāmatas “Pa putnu ceļu” (1957) ierakstā I. Ziedonis taisnojas: “Ši tāda vāja iznāca, tas tāpēc, ka visu laiku bija jāairē un jātura sportsmeņiem līdz. Otrreiz tādā barā nelaidīšos. I. Ziedonis 1968.”¹⁸

Citi kultūras darbinieki ir bijuši daudz nopietnāki. Izcilais grāmatzinātnieks Aleksejs Apinis (1926–2004) sava darba “Latviešu grāmatniecība” (1977) eksemplārā ierakstījis Misiņus pagodināšanas rindas: “Atrasties tādā bibliotēkā šai grāmatai ir liels gods. A. Apinis 1980. g. 19. febr.”¹⁹

Veltījumi tikuši atstāti arī grāmatās, kas bibliotēkas plauktos nonākušas pēdējos divdesmit sešos gados, kad Misiņa bibliotēka pārcēlusies uz telpām Rūpniecības ielā 10 un ietilpst Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas sastāvā.

Literatūrvēsturnieks Ilgonis Bērsons (1931), bibliotēkas lasītājs jau gandrīz septiņdesmit gadu garumā, savā grāmatā “Auseklītis zem āmura un kāškrusta” (2006) raksta: “Misiņa bibliotēka ir svēta vieta: te senči sarunājas ar tagadnes darbarūķiem un nākotnes praviešiem. Pateicībā visiem sirsnīgajiem darbiniekiem Ilgonis Bērsons (lasītājs kopš N gada) 2006.21.06.”²⁰

Mūzikas zinātnieks Arnolds Klotiņš (1934), kura darbi mūzikas vēsturē nebūtu tapuši bez Misiņa bibliotēkas darbinieku izpalīdzības un bez tās bagātīgā krājuma izmantošanas, grāmatas “Mūzika pēckara staļinismā” (2018) titullapā ierakstījis: “Misiņa Bibliotēkas Saimei pateicībā par palīdzību, padomiem un faktisko līdzdalību grāmatas darināšanā.”²¹

18 Ieraksts grāmatā: Ziedonis, I. 1957. *Pa putnu ceļu*. Rīga: LVI. Inv. Nr. 336-8-67.

19 Ieraksts grāmatā: Apinis, A. 1977. *Latviešu grāmatniecība*. Rīga: Liesma. Inv. Nr. 224-5-77.

20 Ieraksts grāmatā: Bērsons, I. 2006. *Auseklītis zem āmura un kāškrusta*. Rīga: Sol Vita. Inv. Nr. 269049.

21 Ieraksts grāmatā: Klotiņš, A. 2018. *Mūzika pēckara staļinismā: Latvijas mūzikas dzīve un jaunrade 1944–1953*. Rīga: LU LFMI. Inv. Nr. 818015928.

Arvien mīla Misiņa bibliotēka bijusi rakstniekam Zigmundam Skujiņam (1926). Pagaidām pēdējais no viņa daudzajiem dāvinājumiem ir Milānā izdots romāna “Miesas krāsas domino” tulkojums itāļu valodā “Come tessere di un domino” (2017), kura titullapā autors ierakstījis: “Ar prieku šo grāmatu dāvinu savai mīļajai Misiņa bibliotēkai. Zigmunds Skujiņš.”²²

Bibliotēkai visvairāk grāmatu dāvinājuši un savus autogrāfus dažādos laikos atstājuši tās lasītāji un draugi (minu alfabēta secībā): Arnolds Auziņš (1931), Marta Bārbale (1933–2003), Ilgonis Bērsons, brāļi Antons (1876–1971) un Pēteris (1881–1956) Birkerti, Saulvedis Cimermanis (1929), Kārlis Draviņš (1901–1991), Indra Gubiņa (1927–2017), Uldis Ģermanis (1915–1997), Arturs Heniņš (1932–2014; Misiņus nosaucis par iedvesmas bibliotēku), Andrejs Irbe (1924–2004), Astrīde (1926–2015) un Ivars (1927–1992) Ivaski, Jānis Alberts Jansons (1892–1971), Jānis Kalniņš (1922–2000), Anda Kubuliņa (1942), Kārlis Krūza (1884–1960), Janīna Kursīte (1952), Jānis Liepiņš (1930), Milda Losberga (1923–2011), Vitauts Lūdēns (1937–2010), Lalita Muižniece (1935), Gunārs Selga (1929–1986), Zigmunds Skujiņš, Ojārs Spārītis (1955), Heinrihs Strods (1925–2012), Jeronīms Stulpāns (1931–1981), Tāivaldis Treicis (1939–2008), Rihards Treijs (1931–2013), Māra Zālīte (1952), Dzidra Zeberīņa (1923–2016), Teodors Zeiferts, Imants Ziedonis...

Ir vēl otra ierakstu grupa. Tie ir veltīti nevis bibliotēkai, bet kādam noteiktam cilvēkam. Gadu gaitā Misiņa bibliotēkā nonākušas grāmatas no daudzām personīgajām bibliotēkām. Daži, mūžam uz galu ejot, ir grāmatas atdāvinājuši, citi atdevuši kā vairs nevajadzīgas. Pirmajos pēckara gados, kā zināms, bija daudz “bezsaimnieka” mantu, kas, paldies Dievam un K. Eglem, nevis tika iznīcinātas, bet nogūla bibliotēkas plauktos. Pēc Latvijas neatkarības

22 Ieraksts grāmatā: Skujiņš, Z. 2017. *Come tessere di un domino*. Milano: Iperborea. Inv. Nr. 819000038.

atgūšanas daudz grāmatu dāvinājumu nācis no trimdas tautiešiem. Tā bibliotēkā atrodas gan drīz visas Veltas Tomas (1912–1999) grāmatas ar latviešu (padomju) rakstnieku veltījumiem. Joprojām bibliotēka saņem grāmatas ar ierakstiem, kurus autori – draugi un kolēģi – ir dāvinājuši cits citam. Ļoti bagātu ierakstu klāstu ar veltījumiem dzejniecei Ārijai Elksnei (1928–1984) bibliotēka ieguva 2018. gada vasarā, kad arhitekts Uldis Bērziņš nodeva Misiņiem savas ģimenes bibliotēku.

Noslēgumā neliels ieskats dažos likteņos un raksturos. Vērojot rokkrakstus, mēs mēģinām izprast cilvēkus un viņu attiecības. Sirsnīgais veltījums no Augusta Saulieša rāda, ka uzruna “miļlais biedri” bijusi visai izplatīta starp kolēģiem – rakstniekiem: “Savam miļajam biedrim Plūdonim – A. Sauliets. Pavasarī 1910.”²³

Traģiskais Jāņa Ziemeļnieka (1897–1930) mūža gals jau nojaušams septiņus gadus pirms viņa nāves – veltījumā bijušajai skolotājai Zelmai Grinbergai, dāvinot savu pirmo dzejoļu krājumu “Nezināmai” (1923): “Labai neaizmirstamai skolotājai Zelmai Grinbergai gaišai atmiņai. Rīgā, 5.VIII 23. J. Ziemeļnieks.” Ieraksts grāmatā vēl nav tik skumjš kā klāt pieliktā vēstulīte, kurā dzejnieks atzīstas savā nespējā dzīvot bez opiuma.²⁴ 3

Kā brīnišķīgs mākslas darbs gan grafiski, gan saturiski ir Jāņa Sudrabkalna (1894–1975) poētiskais veltījums Ā. Elksnei grāmatā “Osis logā” (1969): “Kad es domāju par Āriju Elksni, domāju par to, cik patiesīgi, vienkārši un dziļi, neatvairāmi pievilcīgi viņa ietver savās vārsnās dzīvi un sapņus, redzu iztālēm burvīgu sievieti, dzirdu dīvaini mulsošu balsi un pēkšņi atrodos kopā ar viņu un viņas meiteni zem viena lietussarga, izstiepju roku pret ošiem, pīlādžiem, kļāvām un liepām un klusā balsī saku: “Ārija, esiet

23 Ieraksts grāmatā: Saulietis, A. 1910. *Varavīksne*. Rīga: Varavīksna. Inv. Nr. 136.601.

24 Ieraksts grāmatā: Ziemeļnieks, J. 1923. *Nezināmai*. Rīga: Lapsene. Inv. Nr. 116.878.

sveicināta! Jānis Sudrabkalns Svētupes Sprundās 1969. gada Līgo svētku dienā.”²⁵ 4

Dzejniecei Ā. Elksnei draudzīga humora pilnas rindas veltījis Gunārs Priede (1928–2000), kā dāvanu pasniedzot savas “Piecas lugas” (1973): “.. jauneklītim, redz, nepatīkot Ārijai Elksnes dzejoļi... (325. lpp.) Ārijai, pateicībā, ka viņa ne pret līdzautorību protestēja, ne (kā daži cerēja) skrēja ārā no zāles – Gunārs 17.11.73. “Aivaru gaidot” pirmizrādē.”²⁶ Tie, kas redzējuši šo izrādi, zina, par ko ir stāsts. Ne jau katrs varēja pieņemt draisko formu un “svētuma apgānišanu”.

Vēl viens izsmēlošs Ā. Elksnes raksturojums, ko devis I. Ziedonis, rakstot veltījumu grāmatā “Poēma par pienu” (1977): “Ārijai, neeksotiskai, neekstravagantai, nepārmodernai, netrascendentālai, neimpresionistiskai, neekspresionistiskai, nepurītāniskai, neekstrasensuālpatoloģiskai, nespīdoliskai, nelaimdotiskai, nekibernētiskai, nerevolucionārai, sievišķīgi izturētai, pašveidīgi realizētai būtnei – būtnis Imants Z 19.II 1978.”²⁷

Citā poēmas eksemplārā atrodamas dzejnieka drūmās pārdomas par Latvijas govju likteni. Diezgan pravietiski izrādījušies vārdi “brūno nomaiņas laikā ar melnraibajām; nevar gan vēl zināt, kā tālāk būs arī ar tām”.²⁸

Savukārt 1974. gadā iznākušās “Epifānijas” I. Ziedonis nākamajā gadā dāvina V. Tomai ar šādu ierakstu: “Vējam dod siltas pēdas, rasai dos vēja tiesu, ūdenim skrējējam ļauj tecēt spilvenā. (jo vairāk jauc, jo skaidrāk paliek) Veltai – Imants 1975. Rīgā.”²⁹

Akrostihu – veltījumu dzejniekam Andrejam Eglītim (1912–2006) 85. jubilejā

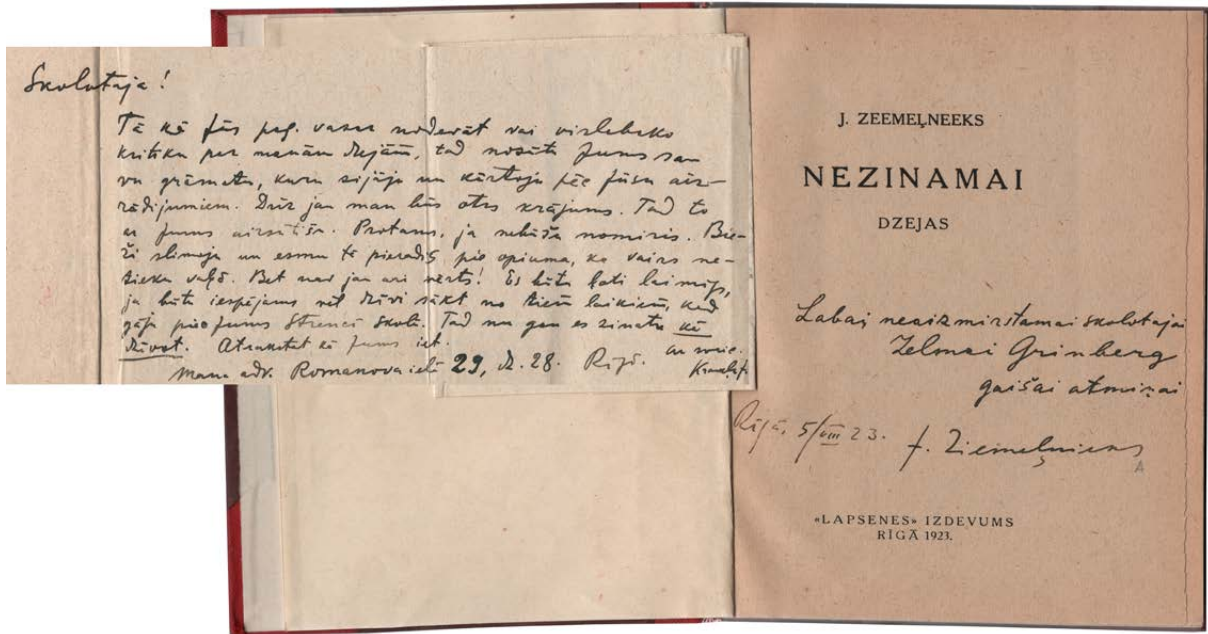
25 Sudrabkalns, J. Ieraksts grāmatā: Sudrabkalns, J. 1969. *Osis logā*. Rīga: Liesma. Inv. Nr. 233-6-69.

26 Ieraksts grāmatā: Priede, G. 1973. *Piecas lugas*. Rīga: Liesma. Inv. Nr. 314-2-73.

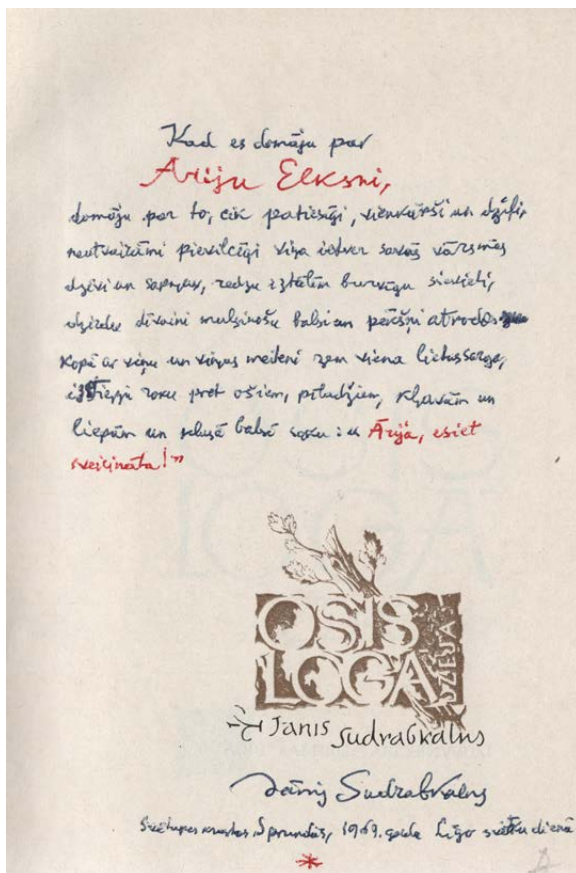
27 Ieraksts grāmatā: Ziedonis, I. 1977. *Poēma par pienu*. Rīga: Liesma. Inv. Nr. 21-9-78.

28 Ieraksts grāmatā: Ziedonis, I. 1977. *Poēma par pienu*. Rīga: Liesma. Inv. Nr. 4-5-78.

29 Ieraksts grāmatā: Ziedonis, I. 1974. *Epifānijas*. Rīga: Liesma. Inv. Nr. 48-9-75.

3 Jāņa Zeemeļnieka veltījuma ieraksts un vēstule skolotājai Zelmāi Grinbergai

4 Jāņa Sudrabkalna veltījums Ārijai Elksnei

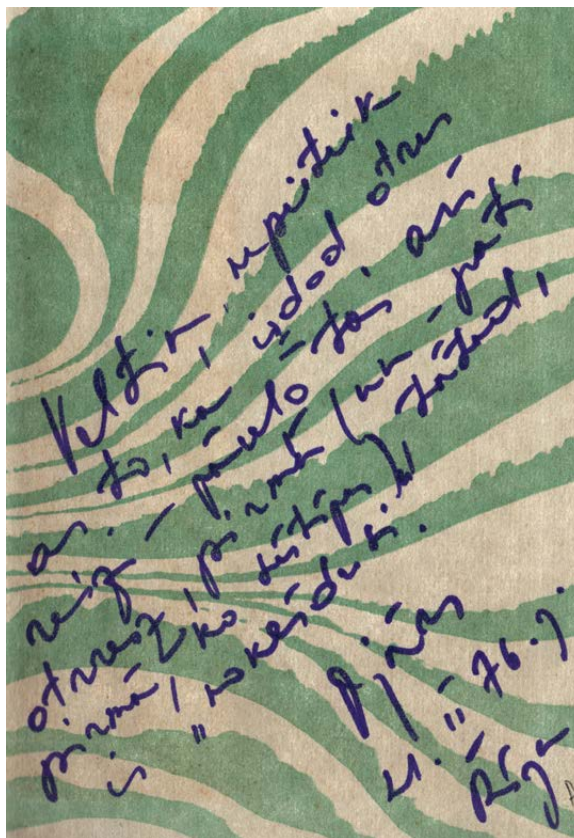
I. Ziedonis ierakstījis dāvātajā savu Rakstu
4. sējumā (1995):

Augstums pie augstuma aug.
Negaiss pie negaisiem mācās.
Debesīs zīmes Dievs liek,
Retais tās izlasīt prot.
Ezeros lilijas mirdz, un
Jūrā mirdz vientuļa bura;
Atkal un atkal Dievs teic:
“Mīlestības par maz”.
Eņģeļi runā ar mums –
Gaudenie nedzird, ne gudrie.
Labi, ka ir kāds, kas dzird –
Īsteni gājis Tavs ceļš.
Ticības tālumū pilns,
Ieraudzīt tur Tev bij lemts
Māti un mūs. Un trīs zvaigznes.³⁰

Ojāra Vācieša (1933–1983) draudzībai ar V. Tomu raksturīga pilnīga uzticēšanās un pašironijas pilna atklātība: “Mīļā Velta, kādas nu tās stundas ir. Ņem par labu. Ojārs. 25.XII 74.”³¹ Grāmatas “Tās dienas acīm” otrajā izdevumā (1975) dzejnieks raksta: “Veltiņ, nepietiek ar to, ka izdod otru reizi [...] pirmā (un – pati pirmā, ko sūtīju), tā tad ir noklīdusi. Ojārs. 21.II 76. g. Rīgā.”³² 5

I. Ziedonis savas izlases virsrakstu “Ar tikko grieztu ķeizarkroni rokā” (1979) radoši papildina, pierakstot klāt: “.. uz debesīm kāp Ojārs Vācietis kokā. To apstiprinu. I. Ziedonis.”³³

Unikāls ir I. Ziedoņa dzeju krājuma “Re, kā” (1981) eksemplārs, kas vairāku dzejnieku dāvināts Kanādas viešņai V. Tomai. Ziedonis apdzejojis katru no četriem kolēģiem (Māri Čaklo, Liju Brīdaku, Māru Zālīti, Olgu Lisovsku), kuri

5 Ojāra Vācieša veltījums Veltai Tomai

30 Ieraksts grāmatā: Ziedonis, I. 1995. *Raksti*. 4. sēj. Rīga: Nordik. Inv. Nr. 000027691.

31 Ieraksts grāmatā: Vācietis, O. 1974. *Visāda garuma stundas*. Rīga: Liesma. Inv. Nr. 177-8-74.

32 Ieraksts grāmatā: Vācietis, O. 1975. *Tās dienas acīm*. Rīga: Liesma. Inv. Nr. 000049745.

33 Ieraksts grāmatā: Ziedonis, I. 1979. *Ar tikko grieztu ķeizarkroni rokā*. Rīga: Liesma. Inv. Nr. 192-1-79.

kopā ar viņu viesojas pie dzejnieces Dubultu jaunrades namā:

“kā dialektikai tik trijai
man allaž gribas ticēt Lijai
kā spriedumam, kas list pārpārim
es mērķtiecīgi ticu Mārim
jo notiek ļoti smalkas talkas
pie jaunpieolgas, Jaunpiebalgas
tā zālītei vai citam lakstam
mēs māriski uz laimi rakstām
ar Veltu, viedo saim- un -nieci
mēs ziedojam
met ziedu pieci: Imants, Māris, Lija, Māra,
Olga 1981. gada 4. novembrī Dubultos.”³⁴

V. Tomas mājās Kanādā top šāds I. Ziedoņa veltījumiem raksts krājumā “Ceļmallapas” (1983): “Pie Veltas nerunāju faktos: jo gari tup te visos kaktos. Veltas mājā Imants 1983. augustā.”³⁵

No iepriekšējiem ierakstiem varēja just latviešu rakstnieku draudzības saišu dziļumu un stiprumu. Gribētos sniegt arī nopietnu koleģialitātes piemēru, kas pauž patiesu cieņu pret darbabiedru un raksturo gan dāvinātāju, gan saņēmēju. Šajās domās patiesi ir vērts ieklausīties. Literatūrzinātniece Janīna Kursīte raksta veltījumu kolēģei Verai Vāverei (1929) grāmatā “Latviešu dzejas versifikācija 20. gs. sākumā, 1900–1919” (1988): “Paldies par to, ka Jūs nešķirojat cilvēkus savējos un svešajos, un nevērtējat pēc regālijām, pakāpēm un iztērētā glaimu daudzuma. Varbūt tikai šādi veidotā augsnē var strādāt dažādos virzienos un tomēr – vēlēt cits citam labu un cienīt otru. Janīna 1988.3.02.”³⁶

Ne tikai draudzību un cieņu, bet arī no tiem rūpīgi slēptu mīlestību atspoguļo veltījuma ieraksti. Garš un tumšmatains latviešu dzejnieks raksta skaistai un talantīgai latviešu dzejniecei:

“.. Vecrīgas sniegputeni atceroties, klusā mīlestībā – Autors. Rīgā, 1960. gada 16. janvārī.”³⁷
Arvīda Skalbes (1922–2002) mazā dzeju grāmatīņa “Sūrābele” (1959) acīmredzami ilgi glabājusi Ā. Elksnes skumjā milas stāsta noslēpumu. Varbūt katru nejaušo tikšanos ar milēto cilvēku viņa atzīmējusi ar maza ziedīņa ievietošanu starp krājuma lapām un dzejnieka matu cirta garus gadus atgādinājusi par to, kas varēja būt, bet nebija...

Mainās laiki, mainās cilvēki. Atmiņas par tiem paliek gan drukātajā, gan arī rakstītajā tekstā. Neaptverami bagāts ir Misiņa bibliotēkas ierakstu krājums, diemžēl tas vēl joprojām nav pienācīgi novērtēts. Veltījumu ierakstiem Misiņa bibliotēkas grāmatās ir milzīga kultūrvēsturiska vērtība, kas mums visiem būtu jāapzinās un ar ko Latvijas Universitātes Akadēmiskajai bibliotēkai būtu patiesi jālepojas.

34 Ieraksts grāmatā: Ziedonis, I. 1981. *Re, kā*. Rīga: Liesma. Inv. Nr. 260-12-81.

35 Ieraksts grāmatā: Ziedonis, I. 1983. *Ceļmallapas*. Rīga: Liesma. Inv. Nr. 170-7-83.

36 Ieraksts grāmatā: Kursīte, J. 1988. *Latviešu dzejas versifikācija 20. gs. sākumā, 1900–1919*. Rīga: Zinātne. Inv. Nr. 228148.

37 Ieraksts grāmatā: Skalbe, A. 1959. *Sūrābele*. Rīga: LVI. Inv. Nr. 190.943.

Maija Krekle

Inscriptions in the Books of the Misiņš Library – Characterization of Epoch and People

There are many and different inscriptions written in books of the Misiņš Library. Excellent Latvian writers have given their books to Jānis Misiņš and his library. Inscriptions reveal both esteem and love. Many years after the death of Jānis Misiņš, his library continued to be a popular gathering place for Latvian culture representatives. Books are still donated to the Library; many of them were written in the Library.

Books that once belonged to other personalities have also come to the Library shelves along different paths. In the inscriptions of these books, both sincerity and jokes appear. It is exciting to read the witty dedications in poetry and prose by Imants Ziedonis and Ojārs Vācietis. When reading the inscriptions of dedication, we can feel the true friendship and collegiality, and distinguish true sincerity from the burden of duty. But the most wonderful are the inscriptions that show love, sometimes hidden even from the dedicators themselves, but not able to hide.

Books with inscriptions have great value relating to the history of Latvian culture. The Misiņš Library is rich in such books.

Lilija Limane

Popular Latvian Books with Pictured Covers in the Second Half of the 19th Century

In the 1870s, a new trend emerged in the graphic art of Latvian books: thin typographic covers with coloured illustrations, produced by chromolithography, became popular. The active phase of the production of pictured covers production was from the 1870s to the early 20th century, with culmination in the mid-1880s. Illustrations usually featured an episode from the book's storyline, supplemented with a short quotation from the text and the book's title. Lithographic techniques gave illusory spatiality to the cover images and introduced colour and brightness in book design, sharply contrasting with covers made in other techniques. The artistic execution of the illustrations was mostly amateurish, the scenes depicted – clichéd. Garish lithographed cover illustrations were especially popular with publishers of easy reading matter – J. Šablovskis in Jelgava (printed at the printing houses of J. Steffenhagen or H. Alunāns), M. Jākobsons in Rīga, also H. Alunāns in Jelgava. Picture covers were mostly used for series of entertaining stories intended for less educated readers. The cover's main purpose was to attract buyers. Statements by the readers of the period confirm that people were influenced by these pictures.